

Ohjeita Tarkkuussuunnistuksen rastitehtäviin ja valvontaan

Painos 2007

Tämän ohjeen on laatinut Suomen Suunnistusliiton tarkkuussuunnistusryhmä. Ohjeen pohjana on käytetty Pohjoismaisten (Tanska, Suomi, Norja ja Ruotsi) Suunnistusliittojen tarkkuussuunnistuskomission 27.-28.1.2007 laatimaa ohjetta.

Voimassaolo: Näitä ohjeita noudatetaan kansallisissa tarkkuussuunnistuskilpailuissa Suomessa v. 2007 kunnes uusi painos näistä ohjeista julkaistaan.

Ohjetta parannetaan, havainnollistetaan ja täsmentämään vuosittain. Otamme palautetta ja kehitysehdotuksia vastaan.

Tämä ohjeen ylläpidosta vastaa:

Hannu Niemi 040-5682286

e-mail: Hannu.S.Niemi@tamper.fi

Jari Turto 0400-590394

e-mail: jari.turto@modultek.com

Suomen Suunnistusliiton tarkkuussuunnistusryhmä

Ohjeita Tarkkuussuunnistuksen rastitehtäviin ja valvontaan

1. Yleistä

Tarkkuussuunnistus on voimakkaasti kehittyvä laji ja tämän ohjeen avulla pyritään kuvaamaan niitä erityispiirteitä, tarkennuksia ja poikkeavuuksia, joita tarkkuussuunnistuksessa on sovittu käytettävän normaalisuunnistukseen verrattuna.

Hyvä tarkkuussuunnistusrata mittaa monipuolisesti kilpailijan kartanlukutaitoa, maaston hahmottamiskykyä, rastimääritteiden ja lajisääntöjen osaamista. Hyvä tehtävä mittaa myös kilpailijan kykyä yhdistellä eri lähteistä saadun informaation oikeaksi ratkaisuksi. Tarkkuussuunnistusradan ei tule mitata kilpailijan kykyä ajatella miten ratamestari on tehtävän ajatellut.

Tarkkuussuunnistuksen rastitehtävien laadinnassa pitää korostaa **TÄSMÄLLISYYTTÄ, RIIDATTOMUUTTA ja MONIPUOLISUUTTA.**

1.1. Kartta

Kartan tulee olla rastitehtävien läheisyydessä hyvälaatuinen ja hyvin maaston kanssa paikkansa pitävä. Tämä on erityisen tärkeää lähietäisyydellä olevien ”varmistus” kohteiden osalta, joita voidaan käyttää pääteltäessä suuntia ja etäisyyksiä. ”Varmistus” kohteilla tarkoitetaan esim. kiviä, polkuja, puroja/ojia ja kaikentyypisiä risteyskohteita.

Jos kartan laatu tai paikkansapitävyys ei ole hyvä, pitää karttaa korjata tai jättää tehtävä ko. paikalle tekemättä. On erittäin tärkeää, että ratamestari ja valvoja ottavat tämän huomioon.

Esimerkiksi, jos korkeuskäyrä seuraa tarkasti korkeutta, pitäisi erityisesti 5 metrin käyrävälillä oleviin karttoihin lisätä tarvittaessa apukäyriä, jotta maaston muodot tulisivat paremmin kuvatuiksi.

Rastiympyrän tarkka keskipiste tulee vastata annettua rastinmääritettä. Kohteissa, jotka kuvataan kartalla oikeassa mittasuhteessa, rastiympyrän tulee sijaita siinä osassa kohdetta, joka määrittellään rastinmääritteessä. Sellaisissa kohteissa, joita kartalla ei kuvata oikeassa mittasuhteessa, rastiympyrä tulee sijoittaa keskelle kohdetta.

Mikäli rastiympyrän keskipiste ja rastinmäärite ei vastaa toisiaan, rastinmäärite on määräävämpi. Jos yhtäläisyyden puute selkeästi saattaa johtaa väärinkäsitykseen, tulee tehtävä katsoa sääntöjen vastaiseksi.

Kasvatettaessa kartan mittakaavaa tulisi muuttaa kohteiden symbolikokoa 200% verrattuna kuvausohjeiden mukaiseen kohteiden normikokoon (1:15.000). Poikkeamat tästä tulee mainita kilpailuohjeissa.

Kartanluvun helpottamiseksi pitäisi koordinaattiviivojen määrä tuplata, jolloin niiden väli olisi 125 m 1:5000 mittakaavaisessa suunnistuskartassa. Sprinttikartan 1:5000 suunnanottoviivojen väli on ohjeiden mukaan 150m eli 30mm, jota ei muuteta. Sitä vastoin koordinaattiviivojen ei välttämättä tarvitse olla samansuuntaisia kartan reunan kanssa.

Rastiympyrän tulee olla halkaisijaltaan 6-8 mm. Mikäli tästä on poikettu, esim. on käytetty pienempiä rastiympyröitä siksi, että rastitehtävät sijaitsevat hyvin lähekkäin (tällöinkään alle 4 mm ei saa käyttää), tulee tästä mainita kilpailuohjeissa. Rastiympyrät yhdistetään viivoilla.

Kartalla tulee olla esitettynä mittakaava, käyräväli ja pohjoisnuoli.

1.2. Useampia korkeuskäyriä samassa kohteessa

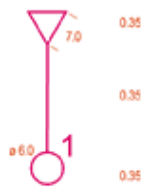
Jos korkeutta kuvaavassa kohteessa on kaksi tai useampia korkeuskäyriä rastiympyrän sisällä, katsotaan koko kohteen olevan rastikohde, ellei rastinmääritteissä ole tarkentavia määreitä. Jos korkein kohta voidaan havaita ja vain tämä osa haluttaisiin katsoa rastikohteeksi, tulee rastinmääritteessä mainita ”ylempi”. Rastiympyrässä olevat samat kohteet tulee normaalisuunnituksen tavoin tarkentaa määrein. Esim. läntinen kukkula kolmen kukkulan ryppästä.

Edellä mainittu pätee myös esim. notkon osalta. Jos notkossa on useampia korkeuskäyriä, tulee normaalisti notko kokonaisuudessaan katsoa rastikohteeksi. Jos selkeiden korkeuserojen avulla voidaan havaita notkon eri osia, esim. alempi notko ja jos vain tämä halutaan katsoa rastikohteeksi, tulee rastinmääritteessä mainita ”alempi notko”. Jos on useita notkoja rastiympyrässä on käytettävä tarkentavaa määrettä mitä notkoa tarkoitetaan. Jos kyseessä on yksi fyysinen notko ei ko. määrettä tarvita. Edellä mainitut säännöt koskevat myös nenää ja tasannetta.

1.3. Lähtöpiste (K-piste)

Lähtöpiste (joka tarkkuussuunnituksessa usein on K-piste) pitää merkitä karttaan kolmiolla. Lähtöpaikka merkitään karttaan poikkiviivalla, jos se on eri paikassa kuin K-piste. Lähtöpaikka ja K-piste yhdistetään viitoituksella. Maastossa lähtöpiste merkitään rastilipulla (yökisassa heijastin) ja kyltillä, jossa lukee lähtöpiste (K-piste), ellei muuta mainita kilpailuohjeissa.

701 Lähtö

Kolmiopiste (K-piste) on se paikka, josta varsinainen suunnistustehtävä alkaa. Kolmiopiste (ja lähtö, jos tämä on sama kuin K-piste) osoitetaan tasasivuisella kolmiolla, jonka yksi kärki osoittaa lähtösuuntaan.

Lähtöpaikka merkitään karttaan poikkiviivalla, jos se on eri paikassa kuin K-piste. Lähtöpaikka ja K-piste yhdistetään viitoituksella. K-piste tulee olla maastossa selvästi havaittava ja kartalta luettava kohde.

1.4. Katselutolpan sijoittelu

Polulla, tiellä tai vastaavalla pitää katselutolppa, jonka koko ja korkeus on riittävä sen helppoon havaitsemiseen, sijoittaa sopivaan paikkaan lähelle rastia. Katselutolpan sijoittamista ylä- tai alamäkeen tulee välttää huomioiden pyörätuolilla liikkuvat. Tarvittaessa tulee rastinmääritteen H-sarakkeessa kertoa suuntanuolella suunta tarkkailupisteestä rastille.

Rasteilla, joilla on vain yksi rastilippu, ei tarvita katselutolppaa E-radalla. Tämä tulee mainita kilpailuohjeissa.

Kilpailureitti tulee valita niin, että kulkukelpoisuus poluilla ja teillä on hyvä kaikille kilpailijoille. Jos esim. polut ovat kapeita ja niillä on vaikea kääntyä tai jos ne ovat

kuoppaisia, pehmeitä tai mutaisia niin järjestäjien tulee pidentää normaalisti annettavaa maksimiaikaa. Tämä tulee olla kirjattuna kilpailuohjeissa.

1.5. Rastien näkyvyys

Rastikohteeseen tulee normaalisti olla hyvä näkyvyys. Poikkeuksia tästä voidaan joissakin erikoistapauksissa tehdä, näistä jäljempänä. Näkyvyys ei ole välttämätöntä ”nolla-rasteilla” E-radalla, jos on mahdollista selkeästi päätellä esim. ”varman” kohteen suunnan tai etäisyyden perusteella rastilippujen olevan väärissä paikoissa.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää rastikohteiden valinnassa siihen, että se tarjoaa tasavertaiset ratkaisumahdollisuudet niin pyörätuolilla liikkuville kuin käveleville kilpailijoille. Tämä koskee niin rastikohteen näkyvyyttä, rastilippujen sijoittelua, ”vihje”kohteita jne. kuin hyvää kulkukelpoisuutta. Pääteltäessä pyörätuolikipailijoiden mahdollisuuksia hyvään etenemiseen tulee huomioida kulku-uran kunto ja leveys sekä mahdollisuudet kääntymiseen esim. palaamiseen. On tärkeää tarkastaa, että näkyvyys sekä katselupisteestä että muista paikoista (päättelykohdista), joista ongelma voidaan ratkaista, on hyvä. Rastilippujen etäisyys ja sijoittelu pitää valita niin, että maasto, kasvillisuus ja valaistus huomioonottaen, normaalin näkökyvyn omaavat henkilöt voivat vaikeuksista nähdä rastiliput.

Tietyissä tapauksissa, A-sarjassa, voidaan tehdä poikkeuksia ensimmäisessä kappaleessa esitettyihin vaatimuksiin eli että rastikohteessa tulee olla hyvä näkyvyys. Esimerkiksi kuoppa voi olla vaikeasti nähtävissä. Kuitenkin kuoppaa, jota on vaikea nähdä, voidaan käyttää rastikohteena, mutta tällöin vain yksi rastilippu voidaan sijoittaa kuopalle ja ongelma tulee olla mahdollista ratkaista varman kohteen suunnan tai muiden kuopan läheisyydessä olevien kohteiden avulla. Tämä ei ole mahdollista E-radalla, jolla kohteiden tulee olla näkyviä, johtuen nolla-rasti –vaihtoehdosta.

1.6. Rastikohteiden valinta

Rastikohde tulee valita siten, että se on mahdollisimman samankaltainen kuin käytetään tavallisessa suunnistuksessa.

Lisäksi useimpien rastikohteista tulee olla niin sanottuja ”suunnistuskohteita”, jolloin ongelmana on valita oikea kohde useasta samanlaisesta kohteesta, esim. oikea kivi monesta kivistä.

”Suuntakohteiden” määrää eli useamman kuin yhden tai kaikkien rastilippujen sijoittamista samaan kohteeseen (ei oikeassa koossa kuvattava kohde esim. kivi) tulee rajoittaa.

Tehtävissä, joissa on yksi rastilippu ja useita rastinmääritteitä saa käyttää vain pistekohteita.

Valittaessa rastikohteita tulee välttää sitä, että monella rastikohteella olisi sama rastinmäärite sekä E-sarjassa että A-sarjassa, vastaavasti A-sarjassa ja B-sarjassa. Kuitenkin samoja rastikohteita voidaan käyttää, mutta eri rastinmääritteillä.

Jos kaksipäiväinen kilpailu järjestetään samalla alueella, ei samoja rastikohteita (rastinmäärite ja rastilippujen sijainti) tule käyttää E-sarjassa ja/tai A-sarjassa, vaihtoehdoisesti B-sarjassa toisena päivänä.

Yökilpailuissa rastipisteet tulee valita erittäin huolellisesti. Rastiheijastimia ei yleensä ole vaikeaa nähdä. Tavallisesti ne näkyvät paremmin kuin rastiliput päiväkilpailuissa, mutta rastikohde ja maasto rastikohteen ympärillä on huomattavasti vaikeampi nähdä kuin päivänvalossa. Siksi ratamestarin ja valvojan tulee valita kohde, joka on selkeä ja joka ei

sijaitse liian kaukana katselutolpalta tai muista paikoista polulla/tiellä, joista ongelma voidaan ratkaista.

Erityisen vaikeaa yökilpailuissa on käyrien tulkitseminen. Tämän vuoksi erityistä huomiota tulee kiinnittää rastikohteisiin kuten kukkula, nenä, tasanne, notko jne.

Ratamestarin ja valvojan tulee tarkastaa riittävällä huolellisuudella rastit pimeällä, joka vastaa kilpailuolosuhteita. Suunnittelun kannalta paras tapa on tehdä ensimmäinen tutustuminen kilpailumaastoon pimeässä, jotta mielessä ei olisi näkymää rastikohteista ja maastosta niiden ympärillä päivänvalossa.

1.7. Rastilippujen selkeä sijoittelu

Rastilippujen sijoittelu tulee olla "selkeää". Jos eri rasteihin kuuluvia rastilippuja on lähekkäin, on toisinaan tarpeen erottaa rastiryhmät maastossa nauhalla. Käytettäessä pystysuoria rastikohteita tulee oikean rastilipun sijaita aivan pystysuoran kohteen vieressä tai vasten sitä. Sanaa "selkeä" käytetään usein alla olevassa tekstissä. Esimerkkejä vaatimuksesta "selkeälle" voisi olla:

Esimerkki 1. Rastilippujen sijainti jyrkänteen alla. Jos rastinmäärite on "jyrkänteen alla", on oikea rastilippu sijoitettava jyrkänteen juurelle keskelle jyrkännettä. Muiden rastilippujen sijoittelu riippuu siitä, miten tarkasti jyrkänteen keskusta voidaan määritellä, mikä mm. riippuu siitä, kuinka tarkasti voidaan määritellä kyseisen jyrkänteen "alku" ja missä se "loppuu". Usein on vaikeaa määritellä mistä jyrkänne alkaa ja missä se loppuu. Joskus se vain häipyä vähitellen. Tällaisissa tapauksissa tehtävä on mieluummin hylättävä. Se että käyttää suurempaa etäisyyttä oikean rastilipun ja vaihtoehtoisten rastilippujen sijoittelussa ei poista "nolla-rasti" vaihtoehdon riidattomuutta. Mikäli on olemassa muita kohteita, joiden avulla voidaan määritellä jyrkänteen pituus/keskusta, voidaan tehtävää käyttää ja rastilippujen etäisyyttä toisistaan lyhentää.

Seurauksena edellä olevasta tulee suhtautua samalla tavoin, kun käytetään rastinmääritettä "jyrkänne – pohjoisjuuri". Jos jyrkänteen keskusta voidaan määritellä tarkasti, voidaan oikea rastilippu sijoittaa lähemmäs keskikohtaa, mutta sen pohjoispuolelle. Mutta jos jyrkänteen keskikohta ja päät on vaikea määritellä, pitää käyttää suurempaa marginaalia sijoitettaessa oikeaa rastilippua keskikohdan pohjoispuolelle. Jos kaksi tai useampia rastilippuja on sijoitettu keskikohdan pohjoispuolelle, on niistä pohjoisin oikea rastilippu. Jos vaihtoehtoinen rastilippu on sijoitettu jyrkänteen pään ulkopuolelle, pitää marginaalin olla suurempi, jos jyrkänteen pää on vaikeasti määriteltävissä.

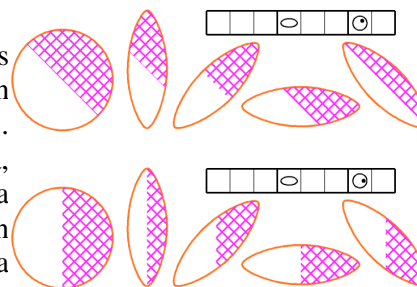
Pääsääntö, jota tulee noudattaa: Ongelma pitää olla mahdollista ratkaista polulta käyttäen hyväksi karttaa ja/tai kompassia. Muista 0-rasti vaihtoehdon mukanaolo.

Esimerkki 2. Rastilippujen sijoittelu kukkulalle. Sijoittaessaan rastilippuja kukkulalle, tulee ratamestarin toimia samaan tapaan kuin sijoiteltaessa rastilippuja jyrkänteelle, ks. yllä. Jos kukkulan rajat on erotettavissa, voi marginaali/etäisyys oikean rastilipun ja vaihtoehtoisten rastilippujen välillä olla lyhyempi kuin tilanteessa, jossa kukkulan rajat ovat epäselvät. Ratamestarin täytyy myös ajatella, että marginaalin syvyysuunnassa on oltava suurempi kuin sivusuunnassa, jotta saavutettaisiin riittävä selkeys.

Esimerkki 3. Sijoitettaessa rastilippu esim. kiven sivulle, kuopan reunaan, kukkulan juureen jne. niin oikea rastilippu on se, joka on lähinnä määriteltyä suuntaa.

Rastilippujen sijoitteluun E-radalla täytyy kiinnittää erityistä huomioita, jotta rastilippu on sijoitettu tarkasti oikeaan paikkaan. Tämä on erityisen tärkeää niiden rastilippujen osalta, jotka ovat lähellä katselutolppaa/polkua tai missä kilpailija voi kulkea, koska mahdollisuus ratkaista oikea paikka on lyhyeltä etäisyydeltä parempi. Sama asia pätee myös ns. ”suunta-rasteille”, esim. kiven sivu. Rastilippujen täytyy olla tarkasti oikeassa paikassa, joka tarkoittaa vähemmän kuin rastilipun leveys ja kiven terävissä kulmissa tai vastaavissa paikoissa jopa sitäkin tarkempaa. Tällaisissa paikoissa on myös tärkeää, että rastilipun keppi on pystysuorassa ja kepin juuri on näkyvissä.

Esimerkki 4. Kohteen osa on kuvattuna kuvioissa. Jos samalle alueelle on sijoitettu useampia rastilippuja, niin oikea on se, joka on kauimpana oikeassa suunnassa.. Huomioi, että aina on käytettävä riittäviä marginaaleja, jotta saavutetaan riittävä selkeys. Huomioi, että vaikka kuvat 2 ja 4 ylemmässä rivissä ovat oikein, on paljon parempi käyttää pohjois- tai itäosaa tämän muotoisissa kohteissa. Samoin kuvat 3 ja 5 alemmassa rivissä, joiden kohdalla olisi parempi käyttää koillinen osa tai kaakkoinen osa. Ei saisi löytyä toista määritelmää, joka paremmin kuvaisi oikean rastilipun paikkaa.

Rastinmääritettä ”kärki” tulee käyttää vain, kun rastilippu voidaan sijoittaa tarkasti kärkeen, esim. suon tai vastaavan selkeä kärki. Alueissa, esim. metsän kulma tai vastaava, joissa kärjen sijainti ei ole tarkasti määriteltävissä tai kärjessä on puu tai vastaava, tulee sen sijaan myös terävissä kulmissa käyttää ”kulma”, ”sisäpuolella” tai ”ulkopuolella”, koska rastilipun paikka voidaan ilmoittaa paremmin.

1.8. Aikarastit

Kartan mittakaavan ja käyrävälän täytyy aikarasteilla olla sama kuin muullakin radalla. Aikarastikartassa täytyy olla pohjoisnuoli.

Aikarastien tulee olla samaa vaikeustasoa muun radan kanssa. Tämän lisäksi tarkkuusvaatimus aikarasteilla pitää olla vähintään yhtä korkea kuin muulla radalla ja rastiympyrän keskustan sekä rastinmääritteen pitää olla yhteneväiset.

Ratamestarin pitää valita aikarastien rastipisteiksi helposti määriteltäviä kohteita ja siten välttää rastipisteitä, jotka ovat vaikeasti määriteltävissä esim. kasvillisuuksien rajat, metsien tai suon reunat, kumpareen juuret ja vastaavat, kun maastossa ei ole selkeää juurta. Tämän lisäksi pitää koko rastikohteen, esim. pitkänomainen kohde, olla näkyvissä koko pituudeltaan tarkastelukepiltä katsottuna, jos se on olennaista tehtävän ratkaisemiseksi.

Valitessaan aikarastia ratamestarin tulee huomioida, että näkyvyys rastilippuille pitäisi olla rajoitettu, kun kilpailija kävelee rastille (tarkkailukepille).

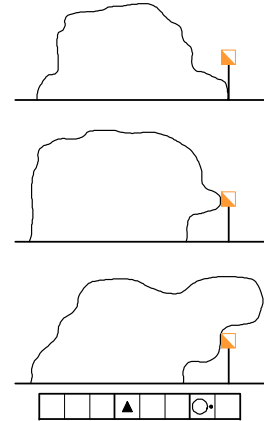
Kartan koko pitää olla rajattu, pyöreä \varnothing 10-15 cm tai neliskulmainen, sivun ollessa 10-15 cm, ja rastiympyrän tulee olla keskellä karttaa, jotta kilpailija voi sen nopeasti nähdä. Rastinmäärite tulee sijoittaa keskitetysti rastiympyrän alle. Älä unohda, että kartalla tulee olla pohjoisnuoli ja koordinaattiviivat.

Kartat aikarasteineen tulee olla esillä kilpailun jälkeen kilpailukeskuksessa.

2. Rastilippujen sijoittelu rasteilla ja rastinmääritteet

2.1. Kivi

Sivu. Normaali sijainti ja rastinmäärite kiville on "sivu". Oikea rastilippu tulee sijoittaa maahan yhteen kahdeksasta (8) ilmansuunnasta. Rastilippu tulee sijoittaa niin lähelle kiveä kuin mahdollista siten, että rastilippu koskettaa kiveä. Jos kivi on matalampi kuin rastilippu tästä suunnasta, tulee kepin koskettaa kiveä. Oikea rastilippu tulee sijoittaa tarkasti siihen osaan kiveä, joka on eniten määrittessä määritellyssä suunnassa rastilipun korkeudella.

Kivillä, joiden muoto on kuvan 3 mukainen, ei ulkonevaa osaa rastilipun yläpuolella huomioida.

Päällä. Sijaintia kiven päällä tulisi välttää ja käytetään vain, jos näkyvyys on parempi, katso kappale 1.4 yllä.

Jos rastinmäärite on "kivi", (ei sivua määritelty) tulee oikean rastilipun sijaita keskellä kiven päällä. Mutta määritettä "kivi – päällä" tulisi välttää. Sen sijaan esim. määritettä "kivi – pohjoisosa" voidaan käyttää, mikäli kivi on riittävän iso. Tällöin oikea rastilippu tulee sijoittaa selkeästi kiven päällystän pohjoisosaan.

2.2. Kivien väli

Oikea rastilippu, jolla on tämä määrite, tulee sijoittaa kivien väliin, tarkasti keskelle kivien lähimpien osien väliin vedettyä linjaa. Se ei siten ole kivien keskipisteiden välissä.

Vastaava on voimassa kiven ja muun kohteen välin suhteen, esim. pistekumpareen tai kukkulan tai muidenkin rastikohteiden kombinaatioiden suhteen.

2.3. Kiviryhmä

Kiviryhmän yhteydessä tulisi käyttää ainoastaan sijaintimäärettä "sivu". Kiviryhmä kuvataan kartassa mustalla kolmiolla ja rastimääritteissä kahdella mustalla kolmiolla.

Kiviröykkiön yhteydessä voidaan käyttää samoja rastinmääritevaihtoehtoja, joita käytetään kappaleessa 2.4.

2.4. Louhikko/Kivikko

Louhikon/kivikon rastinmääritteessä voidaan käyttää sijaintina sivua, osaa, reunaa ja kulmaa. Jos rastinmääritteessä on vain kivikko, tulee oikea rastilippu sijoittaa keskelle aluetta, pituus/leveys keskiöön.

2.5. Rajapyykki, kilometripylväs jne

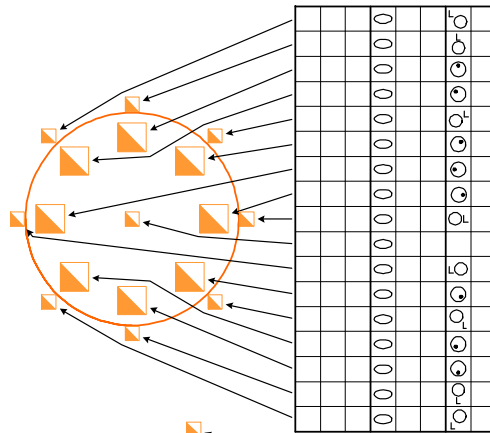
Katso kappaleesta 2.1. vastaavat sijaintimääreet kuin kivellä. Jos rajapyykillä/kilometripylväällä on perustukset, kuuluvat perustukset kohteeseen. Kuitenkaan ns. rajakivi ei kuulu perustuksiin. Jos rajakivi on niin lähellä perustuksia, että se saattaa aiheuttaa epäselvyyksiä, ei kyseistä rastikohdetta tule käyttää.

2.6. Kukkula, pistekumpare

“Kukkula”. Rastinmäärite “kukkula” tarkoittaa, että oikea rastilippu tulee sijoittaa kukkulan keskiosaan.

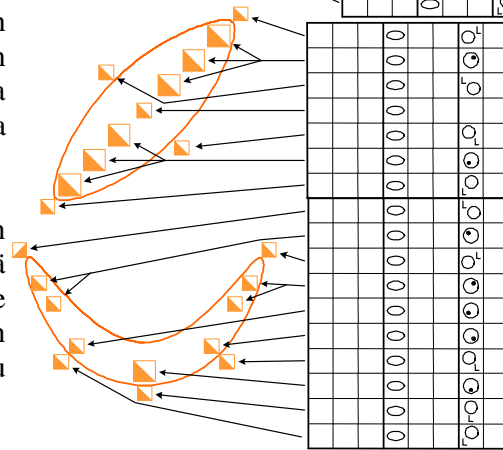
Huomaa: Rastinmääritettä “kukkula – päällä” ei tule käyttää.

Osa. Kukulalla rastinmääritteessä sijainti voi olla esim. ”kukkula – koillisosa”. Tällöin tulee oikea rastilippu sijoittaa selkeästi siihen osaan kukkulaa, joka on eniten koillisessa ja selkeästi sen käyrän yläpuolelle, joka osoittaa kukkulan juuren. Siinä tapauksessa, että kukkulan juuri on epäselvä tulee marginaalin olla suurempi.

Juuri. Sijainniksi voidaan valita myös jokin kahdeksasta (8) ilmansuunnasta kukkulan juuressa. Tällöin oikea rastilippu tulee sijoittaa kukkulan juurikohtaan, joka on kauimpana annetussa suunnassa.

Jos rastinmääritettä ”juuri” käytetään kukkulan yhteydessä, tulee maastossa olla määriteltävissä kukkulan juuri. Jos kukkula vain häviää, tulee rastinmääritettä välttää ja käyttää sen sijaan kukkulan ”osaa”, jolloin oikea rastilippu sijoitetaan selkeästi käyrän yläpuolelle, ks. yllä.

Rastinmääritettä ”sivu” ei saa käyttää kukkulassa tai pistekumpareissa.

”Kukuloiden väli” on aina vain lyhin välimatka kukkuloiden välillä, yleensä vain yksi väli on lyhin. Vain täsmälleen yhdensuuntaisilla kohteilla on useita yhtä pitkiä ”lyhimpiä välimatkoja” mutta tätä esiintyy etupäässä vain rakennetuissa kohteissa, esim. yhdensuuntaisissa taloissa.

2.7. Suppa, kuoppa

Jos rastinmäärite on “suppa”, sijoitetaan oikea rastilippu supan keskiosaan.

Osa. Jos rastinmäärite on esim. ”kuoppa – koillisosa” tulee oikea rastilippu sijoittaa selkeästi siihen osaan kuoppaa, joka on eniten koillisessa ja reunan alapuolella ja selkeästi sen käyrän alapuolella, joka kuvaa kuopan reunaa. Siinä tapauksessa, että kuopan reuna on epäselvä tulee marginaalin olla suurempi.

Reuna. Sijainniksi voidaan valita myös jokin kahdeksasta (8) ilmansuunnasta kuopan reunassa. Tällöin tulee oikea rastilippu sijoittaa kuopan reunaan kohtaan, joka on kauimpana annetussa suunnassa. Jos kuopan reuna on epäselvä, tulee käyttää kuopan ”osaa”, jolloin oikea rastilippu sijoitetaan selkeästi käyrän alapuolelle, ks. yllä.

Rastinmäärittettä ”sivu” ei saa käyttää kuopassa.

2.8. Lähde/kaivo/vesikuoppa

Luonnon lähteeseen, vesikuoppaan ja lammikkoon sopivat samat säännöt kuin kuoppaan.

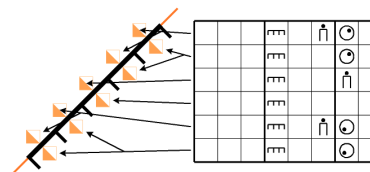
Kaivettu ja vuorattu/peitetty. Lähteelle ja kaivolle, jotka esim. on vuorattu esim. sementtirenkailla, sopivat rastilipun sijoitteluun samat säännöt kuin kiveen, katso kohta 2.1.

2.9. Suo

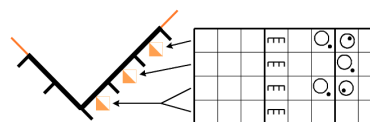
Rastilippu sijoitetaan suolle samoin kuin kuoppaan, katso kohta 2.7.

2.10 Jyrkänne

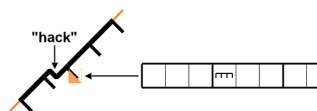
Juuri. Tavallisesti käytetään rastinmäärittettä ”jyrkänne – juuri”. Oikean rastilipun tulee tällöin olla keskellä jyrkännettä ja sen juurella. **Suorissa** jyrkänneissä voidaan käyttää jopa jyrkänneen osaa, oikean rastilipun pitää tällöin olla selkeästi määritteessä annetussa osassa, esim. ”jyrkänne – juuri – kaakkoisosaa”.

Käyrissä yhtäjaksoisissa jyrkänneissä voi määritteenä olla niin sivu kuin osakin samanaikaisesti, esim. ”jyrkänne – juuri – eteläsivu – itäosa”. Tällöin pitää oikea rastilippu sijoittaa siihen osaan käyrää jyrkännettä, joka on etelään päin ja sen itäosaan.

Jyrkänneissä, joissa on pieni ”lovi”, ts. jyrkänne ei ole täysin suora, vaan siinä on syvyyssuunnassa pieni siirtymä, lasketaan jyrkänneen pituus huomioimatta loven pituutta, edellyttäen, että sitä ei ole kartalla. Jos myös ”loven” kohdalla on jyrkänneen merkki kartalla, niin lasketaan myös loven pituus mukaan jyrkänneen pituuteen.

Päällä. Vastaavasti kuin ”jyrkänne – juuri” voi rastinmäärite olla ”jyrkänne – päällä”. Tällöin tulee oikea rastilippu sijoittaa jyrkänneen päälle **keskelle** aivan jyrkänneen reunalle. ”Osaa” koskevat samat säännöt kuin sijoitettaessa rastilippua jyrkänneen juureen.

Huomaa: ”Päällä” tarkoittaa muissa rastikohteissa yleensä, että rastilippu sijoitetaan korkeimpaan kohtaan. Jyrkänneissä rastinmäärite ”päällä” tarkoittaa jyrkänneen yläosaa ts. päällä erotuksena rastinmääritteeseen ”juuri”.

Edellä käytettyjä rastinmääritteitä voidaan käyttää jyrkänneissä. Mutta seuraavaa määritettä ei tule käyttää jyrkänneen yhteydessä. ❌

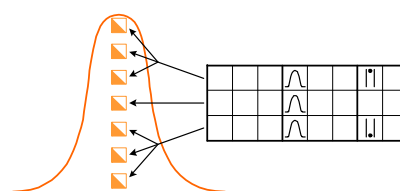
Jyrkänteiden väli tai **jyrkänteen ja jonkin toisen kohteen väli**. Samalla tavalla kuin ”väli” muiden kohteiden kysessä ollessa tarkoittaa lyhintä välimatkaa kohteiden välillä, näin siis myös ”jyrkänteiden väli” tai ”jyrkänteen ja jonkin toisen kohteen väli”. Ratamestarin tulee kuitenkin rajoittaa käyttö vain niihin rastikohteisiin, joissa on todella selkeää, ottaen huomioon kohteen muoto, ulottuvuus jne., missä lyhin välimatka on.

Jyrkänteen pituus. Joskus voi olla vaikea päätellä, missä jyrkänteeseen alkaa ja loppuu. Yleensä ratamestarin tulee välttää sellaista rastikohdetta. Ratamestari voi, poikkeustapauksessa, jos erityisesti tarvitaan erilaisia rastikohteita, käyttää epäselvää jyrkäntettä, mutta silloin jyrkänteen pituus tulee ilmoittaa rastinmäärittämissä, ruudussa F. Tästä tulee olla maininta kilpailuohjeissa.

2.11. Notko

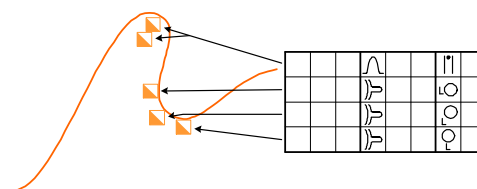
Notkoille on kolme perusrastinmäärittä: ”Notko”, ”notko – ylhäällä/yläosa” ja ”notko – alhaalla/alaosa”.

Notkoksi luetaan notkon ”yläpäähän” ja notkon ”jalkoja” yhdistävän linjan väli. Jalan pituus lasketaan ”yläpäähän” siihen missä jalka/käyrä kääntyy ensimmäisen kerran ulospäin.

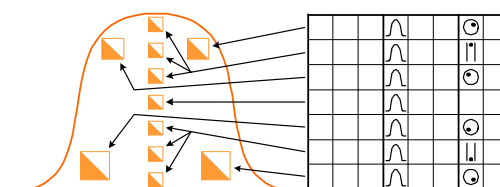
Jos notkolla on kaksi eripituista jalkaa, pitää käyttää vain rastinmäärittä ”notko – yläosa”.

Oikea rastilippu pitää sijoittaa notkon keskilinjalle.

Jos rastinmäärite on ”notko”, on oikean rastilipun oltava notkon keskellä (notkon keskilinjalla yläpäähän ja alapään puolivälissä).

Oikean rastilipun paikka rastinmäärittä ”notko – yläosa” on ylin rastilippu keskustan ja käyrän välissä.

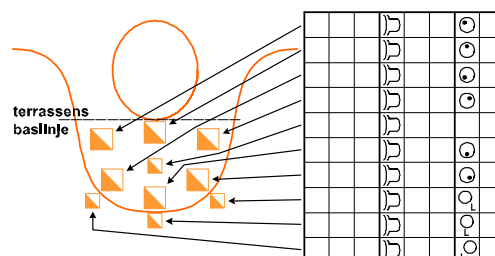
Rastinmäärittä ”notko – alaosa” on oikea rastilippu se, joka sijaitsee lähinnä jalustalinjaa, keskustan ja jalustalinjan välissä.

Jos notko on leveä, voidaan oikea rastilippu sijoittaa muuallekin kuin keskilinjalle, jos rastinmäärittäeseen lisätään ”osa”.

Jos notkoa käytetään nollarastina, pitää selkeyteen kiinnittää erityistä huomiota.

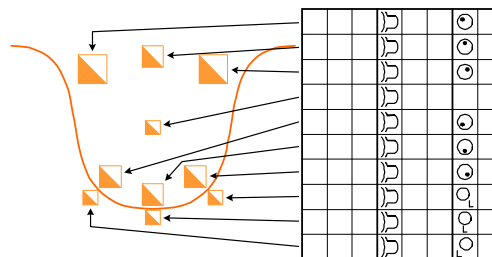
2.12. Tasanne

Tasanteen jalan pituus lasketaan samoin kuin notkon, sillä lisäksi, että jos tasanteen päällä on kukkula, niin tasanteen jalustalinja on linja, joka sivuaa korkeuskäyrää, (kukkulan juuri, ks. kuva).

Tästä seuraa, että tasanteella, jolla on eripituiset jalat, saa rastinmäärityksenä/rastilipun sijoituspaikkana käyttää ainoastaan tasanteen ”selkeitä” osia.

Rastinmäärityksellä ”tasanne” on oikean rastilipun paikka keskellä tasannetta vastaavasti kuin kukkulalla.

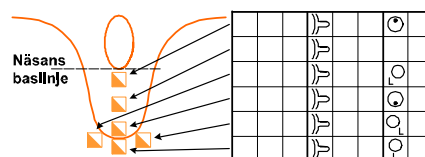

Tasanteeksi lasketaan vain tasainen osa. Kun tasainen osa alkaa viettää alas, niin ollaan tasanteen ulkopuolella. Tasanne eroaa näinollen nenästä, ks. kohta 2.13, jossa koko nenä alas juureen asti lasketaan nenäksi, näin ei ole tasanteen kohdalla. Yleensä rastinmääritystä ”nenä” tulisi käyttää tasanteen/nenän muotoisissa kohteissa. Tästä kaikesta seuraa, että rastinmääritystä tasanne tulisi yleensä käyttää vain ihmisen tekemistä tasanteista, koska vain todella harvoissa luonnollisissa tasanteissa on tasainen osa. Tämä tarkoittaa myös, että ”tasanteessa” ei voi käyttää rastinmääritystä ”juuri” tai ”sivu”.

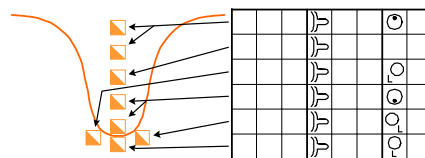
Huom! Esimerkkikuvissa on virheellisesti juuri-määrettä tasanteen yhteydessä.

2.13. Nenä

Nenän jalan pituus lasketaan samoin kuin notkon, sillä lisäyksellä, että jos nenän päällä on kukkula, niin nenän jalustalinja on linja, joka sivuaa korkeuskäyrää, (kukkulan juuri, ks. kuva).

Tästä seuraa, että jos nenällä on eripituiset jalat, saa rastinmäärityksenä/rastilipun sijoituspaikkana käyttää ainoastaan nenän ulkopuolisia tai ”selkeitä” osia.

Rastinmäärityksellä ”nenä” on oikean rastilipun paikka keskellä nenää vastaavasti kuin kukkulalla. Muut sijoituspaikat nenällä vastaavat niitä, joita käytetään kukkulalla, katso kohta 2.6, tämä tarkoittaa myös sitä, että rastinmääritystä ”sivu” ei saa käyttää nenässä. Käytä tällaisissa tilanteissa ”osa”-määrettä, jolloin rasti on juuren ja keskustan välissä ”rinteessä”.

2.14. Puro, oja

Purossa, ojassa, sijoitetaan oikea rastilippu keskelle (keskilinja) puroa/ojaa (pohjalle) ellei muuta määrettä anneta. Tämä pätee, kun kyseessä on esim. ojanpää, ojan haara, ojien risteys, ojan mutka jne.

Vaihtoehtoisesti rastilippu voidaan laittaa ojan reunalle, jolloin rastinmäärityksessä ilmoitetaan myös ilmansuunta reunamerkillä.

Osa voidaan myös käyttää rastinmäärityksenä, jos puro/oja on leveä. ”Osa” sijaitsee keskilinjalla ja reunan välissä.

2.15. Tie, polku

Tiehen ja polkuun pätee sama kuin puroon/ojaan, ts. oikea rastilippu sijoitetaan keskilinjalle myös risteyksissä ja polun haaroissa. On lisäksi sovittu, että eriarvoisten (kokoisten) esim. tien ja polun haara sijaitsee tien reunan ja polun keskilinjan risteyksessä.

Koska voi olla epäkäytännöllistä sijoittaa rastilippua “keskelle tietä” paitsi tien tai polun päässä, voidaan käyttää polun risteuksen/haaran osaa tai reunaa. Polku/tie katsotaan alueeksi, kuten suo.

Rastinmääritettä “polunpää” tai “tienpää” tulee käyttää vain, jos pää on erittäin selkeä tai jos sen voi lukea kartalla olevien muiden pisteiden avulla. Tämä koskee erityisesti ”polunpää”. Polut eivät tavallisesti lopu metsässä yhtäkkiä, sen sijaan ne voivat päättyä johonkin toiseen ”kohteeseen”.

2.16. Kasvillisuuden raja, raja, metsälinja, aita, sähkölinja jne.

Kasvillisuuden raja, sähkölinja (yksijohtoinen), aita ja vastaavat ovat linjoja, sitä vastoin metsälinja, sähkölinja (monijohtoinen sivusuunnassa) jne. ovat alueita.

Linjamaisilla kohteilla voidaan käyttää rastinmääritettä “pää”, “risteys”, “mutka”, ”haara” jne. ja rastilipun oikea paikka on aina ”keskellä”. Näin ollen rastinmääritettä ”pää” ei linjamaisissa kohteissa voi yhdistää ”sivuun”.

Alue-kohteisiin sopivat vastaavanlaiset rastilipun sijoittelut kuin kohdassa 2.15.

2.17. Metsän kulma

Rastinmääritettä “metsän kulma” voi käyttää vain, jos kahdella sivulla on selkeä avoin alue, joko avoin maa-alue ja/tai tie. Sitä vastoin polku metsässä ei voi olla metsänkulman rajalinja.

2.18. Tiheikkö, taimikko

Voidaan käyttää vain, jos rajalinjat ovat selkeitä. Rastilippu tulee sijoittaa tiheikön tai vastaavan reunassa niin, että lippu sijaitsee rajalinjalla ja koskettaa kohdetta lipun korkeudella, ks. myös lipun sijoittelu kiven sivussa.

2.19. Maakellari

Kukkulan muotoinen maakellari tulkitaan kukkulaksi ja merkitään korkeuskäyrällä siltä osin, kun se ylittää ympäröivän maanpinnan tason.

2.20. Rakennus, talo jne.

Rakennuksia, joiden ulkomuoto ei vastaa kartan kuvaa rakennuksesta – esim. Puuttuva kuisti jne., ei tule käyttää rastikohteina.

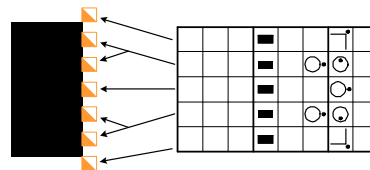
Rakennuksen sisällä:

Jos rastinmäärite on vain “talo”, on rastilipun oikea paikka keskellä rakennusta lattialla. Muissa sijoituspaikoissa talon sisällä on ilmoitettava, mitä osaa talosta tarkoitetaan, vastaavasti kuin kukkulalla. Jopa rastinmääritettä ”nurkka” voidaan käyttää. Tällaisia rastipisteitä voi käyttää vain erikoistapauksissa, ks. kohta 1.4. edellä.

Rakennuksen ulkopuolella:

Talon ulkopuolella rastilipun oikea paikka on seinän vieressä. Näin ollen ulkonevaa kattoa ei oteta huomioon.

Sivu. Jos rastinmäärite on esim. ”talo – länsisivu”, on rastilipun oikea paikka talon länsisivulla keskellä. Vaihtoehto on esim. ”talo – länsisivu – eteläosa”. Tällöin oikea rastilippu on selkeästi lähempänä eteläkulmaa. Sivun ilmoitetaan ruudussa F. Sivun osa ilmoitetaan ruudussa G.

Kulma. Vaihtoehto sivulle on, että kulmanmerkillä/suunnalla ilmoitetaan, mitä kulmaa tarkoitetaan. Rastilipun oikea paikka on tarkasti kulmassa (määrite ”kulma ulkopuolella”) niin, että oikea rastilippu näkyy kumpaakin seinänviertä pitkin katsottaessa.

Sivu, selvennys. Jos talossa on montaa osaa/sivua määritellyssä suunnassa, tarkoitetaan vain sitä osaa, joka on kauimpana annetussa suunnassa.

Esim. 1.

Tässä talossa vain merkitty sivu on ”pohjoissivu”

Esim. 2.

Tässä talossa vain merkitty sivu on ”eteläsivu”

2.21. Miilunpohja

Miilunpohja on maastossa epäselvä ja umpeenkasvanut, kun se on vanha. Siksi niitä ei tule käyttää muulloin, kuin jos ne ovat erittäin selkeitä ja rajalinjat selvästi luettavissa. Selkeyden vuoksi voidaan myös miilunpohjan koko – halkaisija – laittaa ruutuun E. Tämä tulee mainita kilpailuohjeissa.

Miilunpohjaksi lasketaan koko alue ”ojan” pohjalle asti, joka yleensä reunustaa miilunpohjaa. Poikkeustapauksessa voi olla useampia ojia kuin yksi ja tällöin lasketaan uloin ”oja” mukaan.

3. Valvojan ja ratamestarin tarkistuslista

3.1. Valvoja

Valvojan tehtävä on ensisijaisesti toimia ratamestarille ”peilinä”, jolloin mahdolliset virheet ja epätarkkuudet pystytään karsimaan pois. Valvojan tulee kutakin tehtävää arvioidessaan ja tarkastaessaan pitää mielessä tehtävän **täsmällisyys** ja **riidattomuus**.

Seuraava tarkistuslista auttaa tehtävän arvioinnissa :

- Mittaako tehtävä suunnistustaitoja vai kilpailijan kykyä ajatella rtm:n tavoin ?
- Rastikohteen muoto ja koko kartalla/maastossa.
- Kohteen ympäristö: Suunnat, suhteet ja etäisyydet
- Onko rasti 100% yksiselitteinen itsellesi, jos ei niin jätä pois tai muuta tehtävää.

3.2. Oikean rastilipun paikan määrittäminen

Oikean rastilipun paikan määrittämisessä tulee olla tarkka ja huolellinen. **Ensimmäiseksi määritetään aina oikea lipun paikka**, vasta sen jälkeen muut liput. Taitavat suunnistajat löytävät oikean todennäköisen rastilipun nopeasti, mutta heillä saattaa mennä moninkertaisesti aikaa Nollarasti-vaihtoehdon tutkiskeluun. Siksi oikean paikan määrittämisessä pitää olla tarkka ja täsmällinen. Seuraavassa lyhyt tarkistuslista:

- Rastikohde on määräävin tekijä lipun sijainnille. Sen jälkeen muut kohteet etäisyyden mukaan
- Haetaan oikea paikka ennen kuin asetellaan muita lippuja.
- Mitataan etäisyydet lähikohteista (mieluummin metrimittalla, esim A-mitta)
- Tarkistetaan keskinäinen asemointi
- Etsitään ristiriitaisuuksia: linjat, etäisyydet, asemointi
- Poissuljetaan Nollarasti vaihtoehto.
- Rastin pitää olla kiistaton ja selkeä
 - tehtävä on huono, jos hyvä kilpailija joutuu arpomaan oikean ja väärän rastin tai oikean ja nollarastin välillä vastausta.

3.3. ”Väärin” lippujen sijoittelu

”Väärin” lippujen sijoittelu tehdään vasta sen jälkeen kun oikea lippu on paikoillaan. Väärin lippujen sijoittelussa huomioidaan mm. seuraavat seikat :

- Asettelu
 - Miltä näyttää
 - houkuttelevuus
 - Faktat, huomioi mm.
 - Etäisyysvaatimus = riidattomuus
 - Poissulkevat linjat
 - Pitää olla riidaton peruste sille että lippu on väärässä paikassa.
- Saman-/ erikorkeuksisilla lipuilla voidaan kilpailijalle viestiä maaston muotoja. Sillä ei pidä vedättää kilpailijaa.

3.4. Nollarasti

Nollarasti on rasti, jossa mikään lipuista ei ole oikeassa paikassa. Nollarasti kannattaa rakentaa seuraavasti:

- Tehtävä rakennetaan kuten normaali rasti, mutta oikea lippu poistetaan lopuksi paikaltaan
- Nollarastin pitää olla kiistaton ja selkeä
 - Tehtävä on huono, jos hyvä kilpailija arpoo nollarastin ja toisen lipun välillä vastausta

3.5. Tehtävän hylkäys

Tehtävä voidaan hylätä juryn päätöksellä. Silloin tehtävää ei lasketa mukaan loppupisteisiin. Jury voi myös hyväksyä yhden tai useamman oikean vastauksen.

3.6. Kokeilut ja säännöistä/ohjeista poikkeaminen

Lajin kehittymisen kannalta erilaisia kokeiluja sallitaan, kunhan niistä on mainittu kilpailuohjeissa. Samoin erilaiset poikkeavuudet ohjeista/säännöistä tulee mainita kilpailuohjeissa.